

[Socialministeren.]

at genindføre de regler, der var gældende forud for loven af 18. juni 1951. De betragtninger, som man fra alle sider tilsluttede sig ved behandlingen af reglerne om skolebespisning i 1948, at der her ikke blot er tale om en social foranstaltning, men også om en ernæringshygiejnisk foranstaltning, hvorved man tilstræber at give børnene det tilskud af vigtige stoffer, vitaminer og mineraler, som er nødvendigt, for at børn kan udvikles og trives på bedste måde, var efter min opfattelse stadig gældende i 1951, da de førnævnte begrænsninger blev indført, og er det også i dag. Jeg mener derfor, at vi påny bør gøre det muligt for kommunerne at gennemføre en skolebespisning for samtlige børn fra hjem i kommunen og i hele skoleåret.

Jeg mener endvidere, at det vil være rigtigt at genindføre den regel, at skolebespisningen bør ske i form af et tilstrækkelig nærrende måltid mad. Kun derved kan man fuldtud opnå det forannævnte mål med skolebespisningen. Endvidere vil også det formål at lære børnene gode spisevaner bedst kunne nås ved en skolebespisning i denne form.

Forud for udarbejdelsen af dette lovforslag er der af statistisk departement foretaget en undersøgelse af det omfang, hvori skolebespisningen er gennemført i 1951—52 og 1952—53. Herom henviser jeg til bemærkningerne til lovforslaget.

Med disse bemærkninger skal jeg anbefale lovforslaget til hurtig og velvillig behandling i det høje ting.

Jeg skal endvidere tillade mig for det høje ting at fremsætte *forslag til lov om ændringer i lov om offentlig forsorg med flere love (vedrørende kommunehjælpens retsvirkninger)*.

Forslaget går navnlig på to punkter ind for indførelse af nye regler til afløsning af de retsvirkninger, der nu — i form af valgretsfortabelse og tilbagebetalingspligt — er knyttet til modtagelsen af kommunehjælp og fattighjælp.

For det første har regeringen ment, at tiden nu er inde til at ophæve de bestemmelser, hvorefter modtagelse af offentlig hjælp medfører, at man mister valgret og valgbarhed. Dette betyder, at begreberne

fattighjælp og fattighjælps virkning bortfalder.

For det andet finder regeringen det rimeligt at lempe forsorgslovens regler om, at kommunehjælp og fattighjælp i alle tilfælde skal tilbagebetales.

Endelig foreslås der nogle mindre ændringer i forsorgslovens bidragsregler. Om disse bidragsregler tillader jeg mig at henviser til det, der er anført i bemærkningerne til forslaget under nr. 3.

Derimod vil jeg gerne komme med nogle supplerende ord til lovforslagets bemærkninger til begrundelse af regeringens forslag om ændringerne i forsorgslovens regler om tab af valgret og om tilbagebetalingspligten.

Jeg er naturligvis klar over, at lovforslagets regler på disse vigtige sociale områder må drøftes nærmere i et udvalg, men jeg lægger megen vægt på, at det allerede her ved fremsættelsen for det høje ting står helt klart, hvorledes regeringen ser på denne sag.

Forsåvidt angår ophævelsen af reglerne om valgretsfortabelse, må disse reglers bortfald efter regeringens opfattelse være en logisk følge af bestemmelsen i den nye grundlov og i folketingsvalgloven. Forslaget om lempelser af tilbagebetalingspligten synes os den naturlige konsekvens af den ringe betydning, som tilbagebetalingspligten gennem årene har fået i praksis, og af den række særlige, som i de senere år med korte mellemrum har gennemført omfattende eftergivelser af hjælp.

De nugældende regler om valgretsfortabelse på grund af oppebåren hjælp stammer som bekendt fra grundloven af 1849, der udelukkede enhver fra valgret og valgbarhed, som oppebar eller havde modtaget understøttelse fra fattigvæsenet, medmindre hjælpen var eftergivet eller tilbagebetalt. Ved denne bestemmelse blev der altså draget et skel mellem landets borgere, således at fattigunderstøttede blev stemplet som andenrangs borgere uden hensyn til årsagen til trangen, og ligemeget om de selv havde været skyld i, at der måtte ydes dem hjælp, eller dette ikke var tilfældet.

Allerede i 1850erne begyndte man dog at forstå, at dette system havde alvorlige

[Socialministeren.]

mangler, og man begyndte derfor at skelne mellem værdige og uværdige trængende.

I den følgende tid blev forskellige former for hjælp udskilt fra fattighjælpsbestemmelserne, og ved fattigloven af 1891 blev den sondring mellem værdige og ikke-værdige, som havde dannet sig i praksis, optaget i loven. Imidlertid var den eneste virkelige betydningsfulde gruppe af trængende, der blev undtaget fra den egentlige fattigforsørgelse, de, der blev trængende på grund af alder.

I tiden fra fattigloven op til socialreformen var der fortsat skred i udviklingen, idet forskellige former for hjælp i tilfælde af sygdom eller legemlige eller åndelige defekter blev undtaget fra fattighjælpsområdet. Grundloven af 1915 fastholder imidlertid det afgørende princip fra 1849-grundloven, nemlig at fattighjælp udelukker fra valgret.

Ved socialreformen skete der en ny væsentlig udvidelse af det område, indenfor hvilket hjælp kan ydes uden tab af valgret; men næsten mere betydningsfuld var den ændring, forsorgsloven fastslog i de grundlæggende synspunkter. Medens reglen efter fattigloven lød sådan, at al hjælp medførte fattighjælps virkning, medmindre der var gjort udtrykkelig undtagelse i særlige tilfælde, så vendte Steincke nu reglen om, således at det i forsorgslovens § 1 slås ganske klart fast, at modtagelse af offentlig hjælp kun medfører indskrænkninger i modtagerens borgerlige retsstilling i det omfang, det udtrykkelig er bestemt. Af sådanne bestemmelser findes ganske vist en lang række. De er opregnet i en oversigt, som findes i bemærkningerne til lovforslaget. Rent eksempelvis skal jeg nævne tilsnigelse af hjælp, uordentlig livsførelse, hjælp til personer, der ikke har holdt deres sygekasse i orden, forsømmelige forsørgere, langvarigt understøttede o. s. v.

Det siger sig selv, at det ikke har været noget rent tilfælde, at man i to tidligere grundlove, og altså i en periode af mere end 100 år, har haft regler nedlagt i selve grundloven om, at fattighjælp og valgret er uforenelige ting. Dette har naturligvis været udtryk for grundlæggende tanker i folkestyret både i 1849 og 1915. Det er regeringens opfattelse, at folkeopinionen på dette

område ikke længere er den samme. Dette fremgår bl. a. deraf, at der ved grundloven af 1953 er sket den radikale ændring, at det nu i § 29 udtales, „at det bestemmes ved lov, i hvilket omfang straf og understøttelse, der i lovgivningen betragtes som fattighjælp, medfører tab af valgret“, og slår vi efter i forfatningskommissionens betænkning, som indeholder motiverne til grundloven, ser vi, at der var enighed om at henskyde det til den almindelige lovgivning at afgøre, i hvilket omfang fattighjælp skal medføre tab af valgret. Det betyder i virkeligheden en fundamental ændring i lovgiverens syn på forholdet mellem fattighjælp og valgret, når man lader dette spørgsmåls afgørelse glide bort fra at være et absolut princip i grundloven og overlader det til den almindelige lovgivning at træffe bestemmelse. Heri ligger en ganske tydelig opfordring til nu at tage et afgørende skridt videre frem, og det er det, der sigtes på med det lovforslag, jeg her fremsætter.

Lovforslaget går altså ud på at fjerne samtlige bestemmelser om tab af valgret som følge af oppebåren hjælp.

Medens enhver antagelig vil være enig i, at de bestemmelser, der berører folk deres valgret på grund af hjælp, som er oppebåret under langvarige perioder af sygdom eller uforskyldt arbejdsløshed, bør bortfalde, er det nok muligt, at nogle rent umiddelbart vil sige som så, at hvor det drejer sig om selvforskyldt trang, kan reglerne om tab af valgret i og for sig ikke være urimelige.

Nu er forholdet jo imidlertid det, at lovgivningsmagten på et andet tilsvarende område har taget et ganske klart og ubetinget standpunkt. Jeg tænker her på straffede personers valgret. Også dette spørgsmål er nemlig i den nye grundlov henskudt til lovgivningsmagtens afgørelse, og denne afgørelse er truffet i folketingsvalgloven, hvori man ikke optog nogen bestemmelse om, at straf udelukker fra adgangen til at vælge til folketinget.

Lovgivningsmagten fulgte her det forslag, som var stillet af valglovskommissionen, og det er værd at notere, at der i kommissionen var enighed angående dette vigtige spørgsmål. Kommissionen fremhæver, at den i sine overvejelser har lagt

[Socialministeren.]

vægt på den udvikling, som har fundet sted på dette område gennem de senere år, og som senest gav sig udtryk i loven af 18. juni 1951, der ændrede straffelovens regler om fortabelse af rettigheder som følge af straf. Denne lov, siger valglovskommissionen, betød et afgørende brud med hidtil gældende regler, og loven ændrede bl. a. også den kommunale valglov, således at der ikke længere stilledes noget vandelskrav som betingelse for valgret til de kommunale råd.

Det synes mig klart, at når den nye grundlov har stillet os frit, således at der ikke er nogen nødvendighed for at opretholde regler om, at fattighjælp udelukker fra valgret, og når folketingsvalgloven har taget det standpunkt, at selv den strengeste straf ikke længere skal kunne medføre valgretsfortabelse, så må det forekomme helt urimeligt fortsat at opretholde forsorslovens strenge bestemmelser om valgretsfortabelse som følge af oppebåren fattighjælp. Man behøver blot at forestille sig den meningsløse situation, der vil opstå, hvis den person, som overfalder socialudvalgsformanden enten med grove ord eller ligefrem korporligt og må tage sin straf herfor, skal kunne gå lige ud af fængslet og stemme til folketinget, medens samtidig en lille socialbedrager eller en person, der ikke har holdt sin sygekasse i orden og derfor får fattighjælp, skal udelukkes fra at stemme.

Det er derfor regeringens opfattelse, at alle disse bestemmelser i forsorsloven om tab af valgret og valgbarhed bør bortfalde fuldstændig, og det samme bør naturligvis gælde de bestemmelser i de andre sociale love, som gør det til en betingelse for at opnå et socialt gode, at ansøgeren ikke har modtaget hjælp med fattighjælps virkning. Det er med henblik på sådanne andre forhold, at lovforslaget i § 2 og § 3 stiller forslag om ændringer i folkeforsikringsloven og arbejdsledshedsloven.

Jeg vender mig nu til det andet hovedspørgsmål i lovforslaget, nemlig forslaget om at lempe de nugældende kategoriske bestemmelser i forsorsloven, hvorefter enhver understøttelse i form af kommunehjælp og fattighjælp kan fordres erstattet, når det sociale udvalg skønner, at mod-

tageren af hjælpen har evne til at erstatte hjælpen uden selv at komme til at mangle det fornødne til eget underhold eller til opfyldelse af sine pligter som forsørger efter loven. Er disse betingelser opfyldt, skal tilbagebetaling finde sted, og eftergivelse af den oppebårne hjælp kan kun ske, hvis modtageren klarer sig uden offentlig hjælp i en vis periode.

Det er regeringens opfattelse, at tilbagebetalingspligten virker meget hårdt, idet den indtræder uden hensyn til omstændighederne ved hjælpens ydelse, altså ganske uden hensyn til, om man kan lægge modtageren det til last, at han er kommet i trang, og hertil kommer, at det beløb, der kan afses af en normal uge- eller månedsindtægt, i reglen er så minimalt, at tilbagebetaling af selv kortvarig hjælp tager urimelig lang tid, og dette gælder naturligvis navnlig, hvis man samtidig skal rette sin økonomi op igen, efter at man i en periode har måttet klare sig for en beskedent offentlig hjælp.

Hele dette spørgsmål om tilbagebetaling er ikke noget nyt problem for mig. Jeg har allerede så langt tilbage som i 1938, da jeg hørte til de yngre medlemmer af dette ting, taget til orde for og opfordret den daværende socialminister til at overveje ændringer i disse tilbagebetalingsregler, der, som jeg allerede dengang mente, kunne afskaffe meget unødigt arbejde for de sociale udvalg og kommunalbestyrelserne og afskaffe mange bekymringer hos de medborgere, som er undergivet disse bestemmelser. Jeg kan henvise interesserede medlemmer til rigsdagstidende 1938—39 vedrørende folketingets behandling af finansloven, spalte 1448—1453.

Jeg var som sagt allerede dengang af den opfattelse, at en effektiv gennemførelse af tilbagebetalingspligten kun kan finde sted i undtagelsestilfælde, og erfaringerne gennem årene synes at have givet mig ret heri. Jeg kan herom henvise til bemærkningerne, hvoraf det fremgår, at tilbagebetalingen kun spiller en ringe rolle i praksis, idet der gennemsnitlig ikke tilbagebetales mere end ca. 4 pct. af de udbetalte beløb til kommune- og fattighjælp. Som de ærede medlemmer vil kunne se, gælder dette forhold, hvadenten man går tilbage til 1942—43 eller ser på forholdene i 1947—48

[Socialministeren.]

eller 1951—52. Som eksempel på tilbagebetalingens ringe betydning kan jeg nævne tallene fra 1951—52, hvor ca. 77 000 personer modtog kommunehjælp eller fattighjælp med et samlet beløb af 47 631 000 kr., medens der kun blev tilbagebetalt 2 235 000 kr.

Et udtryk for, at det også er en almindelig opfattelse her på tinge, at de nugældende regler om tilbagebetaling har en for generel og kategorisk udformning, mener regeringen at finde i de særlige love, som i de senere år med korte mellemrum har gennemført omfattende eftergivelse af ydet hjælp i visse grupper af tilfælde, navnlig hvor der ikke har været noget at bebrejde den understøttede. En sådan eftergivelse fandt som bekendt sted senest ved den nye grundlovs ikrafttræden.

Regeringen må derfor anse det for rettest nu at lade disse jævnlige eftergivelser afløse af en indskrænkning i selve lovens regler om tilbagebetaling. Det foreliggende lovforslag går ud på, at tilbagebetaling fremtidig kun skal indtræde i særlig opregnede tilfælde, nemlig dels sådanne, hvor vedkommende selv er skyld i sin trang, dels sådanne, hvor det må skønnes, at vedkommende ville opnå en urimelig fordel, hvis han fik hjælpen uden tilbagebetalingspligt. Jeg skal her særlig fremhæve, at tilbagebetalingspligten ikke foreslås ophevet for alimentanter, hvis bidrag udbetales forskudsvis af det offentlige. I de tilfælde, hvor tilbagebetalingspligt bortfalder, medfører dette selvfølgelig, at kommunehjælpen må betragtes som en ganske almindelig indtægt ligesom f. eks. dagpenge fra sygekasse eller arbejdsløshedskasse.

Jeg vil til slut gøre opmærksom på, at vi på begge de områder, jeg her har omtalt, altså valgretsfortabelsen og tilbagebetalingspligten, er saktet langt agterud i forhold til andre civiliserede lande, og at det nu er på høje tid, at vi tager et ordentligt skridt fremad.

Med disse bemærkninger tillader jeg mig at anbefale lovforslaget til det høje folketings hurtige og velvillige behandling.

Forsvarsministeren (Rasmus Hansen):

Jeg har herved den ære for det høje ting at fremsætte forslag til lov om ændringer i lov

nr. 131 af 17. april 1916 om lodsvæsenet med senere ændringer.

Den nugældende ordning af lodsvæsenets organisation, fordelingen af lodseriernes indtægter blandt lodserne samt disses pensionsforhold er indeholdt i den nævnte lov fra 1916 med senere ændringer.

Spørgsmålet om en revision af lodslovens bestemmelse har været gjort til genstand for overvejelser, dels i et af det tidligere marineministerium i 1950 nedsat lodslovudvalg, dels i et af forsvarsministeriet i 1952, nedsat særlig sagkyndigt pensionsudvalg.

Da det i rigsdagssamlingen 1952—53 på grundlag af lodspensionsudvalgets betænkning fremsatte forslag til lov om ændringer i lov nr. 131 af 17. april 1916 om lodsvæsenet med senere ændringer (lodsernes pensionsordning) ikke blev færdigbehandlet inden rigsdagssamlingens afslutning, er dette lovforslag blevet sammenarbejdet med det af lodslovudvalget i maj 1953 stillede forslag til ændring iøvrigt af bestemmelser i lodsloven.

Nærværende forslag er således i realiteten et resultat af en samarbejdning af de to udvalgs indstillinger, hvortil kommer mindre ændringer af redaktionel karakter.

Forslagets hovedvægt må lægges på den foreslåede ændrede indtægtsordning for lodserierne, der vil medføre en bedre fordeling af de samlede, ret betydelige indtægter ved lodsvæsenet som helhed, samt en ny pensionsordning, der giver mulighed for en forhøjelse af lodsernes pensioner.

For lodseriernes indtægtsforhold har hidtil det hovedsynspunkt gjort sig gældende, at de enkelte lodserier må betragtes som selvstændige økonomiske enheder, der indenfor de af lodsloven givne rammer efter nærmere fastsatte regler fordeler indtægterne mellem de tjenstgørende lodser og afholder de fornødne driftsudgifter.

Ved lodseriernes oprettelse er der imidlertid fortrinsvis taget hensyn til, hvor lodstjenesten kan være til gavn for skibsfarten. Dette forhold har medført stærkt svingende indtægter fra lodseri til lodseri, og der er derfor bl. a. med hjemmel i lodslovens § 41, sidste stykke, ydet mindre tilskud til sådanne lodserier, hvis opretholdelse er nødvendig, men hvis indtægtsforhold er sådanne, at de ikke skønnes til-